

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Граб Марії Іванівни на тему „Математична культура юриста: філософсько – правовий аспект”, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.12 – філософія права

Актуальність і значущість теми дисертаційного дослідження.

Проблема культури юриста, в цілому, та математичної культури юриста зокрема, як в рамках філософії права так, власне і в рамках системи юридичних наук, протягом останніх десятиріч стає все більш актуальною.

Співвідношення математики та права як в математичній, так і правових науках є певною мірою не традиційним, але сучасний етап розвитку суспільства характеризується новими особливостями функціонування систем та новими можливостями і завданнями формально-правового регулювання, наявністю нових тенденцій, які не можливо було врахувати раніше. Постійно розвиваються і методологічні основи дослідження взаємодії математики і права.

Уміння аналізувати, здатність відрізнити факт від гіпотез, уміло критикувати та критично оцінювати фахову діяльність, схематично вибудовувати свій виступ і спілкування із клієнтами, схильність само розвивати інтуїтивні задатки – це напрям інтелектуального розвитку юриста в рамках математичної культури.

Проблеми формування математичної культури, на основі її інтегративного виміру, уможлиблює утворення моделі співвідношення засобів, методів, змісту та форм математичного знання як і здатність реалізовувати ці знання у межах фахової діяльності, а тому, підтверджує актуальність формування математичної культури юриста.

Спроба автора дослідити математичну культуру юриста має комплексний та багатоаспектний характер, автор намагається розглянути та узгодити численні суперечливі позиції, пропонує свій оригінальний погляд.

Отже, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Граб М.І. на тему «Математична культура юриста: філософсько – правовий аспект» є актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається у цілому достатньо органічним поєднанням її структури і змісту.

Мету дослідження визначено коректно, науково точно, а завдання дослідження корелюють з метою дослідження, а саме: узагальнити основні підходи гносеологічної обумовленості філософсько-правового аналізу математичної культури юриста; розглянути математичну культуру юриста через призму структур емпіричного правового знання; осмислити юридичний вимір математичної культури людини.

Об'єкт та предмет відповідають темі дослідження і охоплюються науковою спеціальністю 12.00.12. – філософія права.

Зміст дисертації характеризує теоретико-методологічне обґрунтування філософсько – правового дослідження математичної культури юриста та онтологічно – гносеологічні засади формування математичної культури юриста. Принципово новим є підхід до прагматологічної аргументації у формуванні математичної культури юриста.

Варто зазначити вдале використання автором дослідження методологічної основи. Основними методами, які дозволили реалізувати сформульовану в дисертації мету, є такі: системний підхід, за допомогою якого розглянуто предмет дослідження в багатоманітності його зв'язків, сформовано систему критеріїв, які дали змогу визначити рівень філософсько-правового вивчення математичної культури юриста; феноменологічний підхід, який застосовано для виявлення філософсько-правових основ актуалізації математичної культури юриста; компаративістський підхід, як й історико-правовий, дали змогу здійснити порівняльний аналіз інтерпретацій понять «право» і «математика», «юриспруденція», «юрист», які сформульовані в парадигмальних координатах різних історичних епох; за

допомогою герменевтичного підходу розкрито сутність категорій «математична культура», «культура», «право» у широкому філософсько-правовому та вузькому юридичному вимірах; аксіологічний підхід використано для з'ясування ціннісного значення математичної культури юриста; антропологічний підхід детермінував необхідність осмислення предмета дослідження в межах відношення «особа-громадянин» – «юрист» – «право» – «правосвідомість, правова культура, правова ментальність» – «юридична діяльність», де визначальна роль відведена особі як суб'єктові правових відносин, в онтології якого математична культура визнається невіддільним компонентом.

Текст дисертації, що складається зі вступу, трьох розділів, які містять у собі вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел, характеризується цілісністю та завершеністю.

Обґрунтованість отриманих автором наукових результатів ґрунтується на достатньо переконливій аргументації та висновках щодо філософсько – правових аспектів математичної культури юриста.

Перший розділ роботи присвячено теоретико – методологічному обґрунтуванню філософсько – правового дослідження математичної культури юриста, а саме соціокультурній характеристиці історіографії математичної та правової культур юриста та діалектиці взаємовпливу математики і права у структурі формування загальноцивілізаційної культури

У другому розділі дисертації дисертантом досліджено онтологічно – гносеологічні засади формування математичної культури юриста, зокрема: категорійно-методологічне обґрунтування математичної культури юриста, онтологічну структуру математичної культури юриста, гносеологічну аргументацію як основу математичної культури юриста, антропологічну вмотивованість математичного мислення у діяльності юриста.

У третьому розділі дисертації проаналізовано праксеологічну аргументацію у формуванні математичної культури юриста. У ньому розглянуто питання фундаменталізації та інновації формування математичної

підготовки юриста у вищому навчальному закладі та праксеологію математизації формування культури юриста.

Обрана дисертантом структура дозволила всесторонньо дослідити предмет дисертаційної роботи.

Джерельна база роботи є досить вагомою та складає понад триста праць вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне дисертаційне дослідження, присвячене з'ясуванню й узагальненню філософсько – правових аспектів математичної культури юриста.

Найбільш значущі наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Граб М.І., отримали у цілому достатнє обґрунтування у тексті роботи, та відображення у авторефераті дисертації. Текст вступної частини автореферату дисертації відповідає тексту вступної частини дисертаційної роботи.

Достовірність та новизна висновків та рекомендацій.

Дисертаційне дослідження М.І. Граб відзначається високим рівнем наукової новизни, кожен з розділів дисертації містить такі положення.

Певною науковою новизною вирізняється використаний автором підхід, щодо філософсько-правових позицій моделювання системи формування математичної культури юриста, що реалізується в межах соціокультурної парадигми вищої юридичної освіти, синергетичного підходу базованого на засадах дидактичних принципів формування фахової підготовки юриста(с.9 дисертації).

Заслуговують на увагу удосконалені концепції математичних моделей зв'язку з правом, що дали змогу з'ясувати філософсько-правову суть математичної культури юриста як інтегративної властивості, що виражає сформовану систему математичних цінностей, навичок, умінь, методів та алгоритмів, які безпосередньо впливають на правосвідомість та культуру юриста(с.10 дисертації).

Історіографія джерел проведена автором у 1.1 філософсько-правового дослідження математичної та правової культур у соціокультурному просторі є не лише доцільною, а й необхідною. Адже історичний розвиток концепції математичної та правової культур підтверджує актуальність і наукову новизну математичної культури юриста на сучасному етапі розвитку філософсько-правової науки.

Грaб М.І слушно дійшла висновку, що математична культура юриста тісно пов'язана з лінгвальними, загальномовними аспектами опанування інформації на понятійному, термінологічному та знаковому рівнях та виокремила лінгвальну складову математичної культури, сутність якої можна пов'язувати зі здатністю юриста адекватно осягати комунікативний смисл математичних текстів та їхніх семіотичних одиниць, якими доводиться оперувати у професійній діяльності та спілкуванні (с.80-81 дисертації).

Дисертантом вірно здійснено аналіз та визначено, що сьогодні можна говорити про зусилля фахівців, котрі застосовують точні методи математики у правовій сфері, зосереджені у двох напрямках: перший – це математична обробка результатів правових досліджень; другий – дослідження структури права математичними методами. Ці напрями є основою для створення і застосування у правовій сфері різних автоматизованих систем обробки соціально-правової інформації(с.95 дисертації).

Практичне значення одержаних результатів.

Основні теоретичні положення дисертації є внеском автора у процес подальшого вдосконалення вітчизняної системи права. Основні положення, висновки і рекомендації дослідження можуть бути застосовані у науково - дослідній роботі, правотворчій діяльності, юридичній практиці, освітній діяльності.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Основні положення і висновки, сформульовані в дисертації, викладено у шести наукових статтях, п'ять з яких опубліковано у фахових виданнях України з юридичних наук, одна – в іноземному виданні (Республіка Молдова), а також у тезах чотирьох доповідей на науково-практичних заходах.

Разом з тим, дослідження, як і будь-яка творча наукова праця містить певні дискусійні суперечливі моменти, недоліки, висвітлення яких і додаткове обґрунтування чи спростування на прилюдному захисті дисертації сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дисертаційного дослідження. Тому є потреба висловити низку зауважень і окреслити дискусійні положення дисертації.

1. Враховуючи сучасний стан і перспективи євроінтеграції, Україна перебуває на стадії активної адаптації вітчизняного законодавства та вітчизняної освіти до законодавства ЄС та освітнього процесу ЄС у вищій школі. У 3.1 фундаменталізація та інновація формування математичної підготовки юриста у вищому навчальному закладі не повною мірою здійснено дослідження фундаменталізації та інновації формування математичної підготовки юриста у вищому навчальному закладі у країнах ЄС, з метою порівняння та ґрунтовнішого дослідження. Тому під час публічного захисту бажано обґрунтувати позицію дисертанта з даного питання.
2. У роботі с 92-93 зазначається термін «математична спрямованість розуму». Однак у тексті роботи відсутній більш детальний аналіз даного поняття. З огляду на це дисертантці варто було б приділити більше уваги використовуваному терміну та необхідності оперування саме цим терміном у роботі.
3. У підрозділі 3.2 який визначається, як праксеологія математизації формування культури юриста достатньо широко розкрито

математизацію науки загалом, та не достатньо уваги приділено математизації юридичної науки .

4. Визначаючи зазначені у роботі перспективи впливу високого рівня юридичної освіти з урахуванням математичної методології, знань і засобів обміну інформацією, виражає бажання юриста до самоосвіти в напрямі математичного знання із умінням реалізовувати набуті знання у юридичній діяльності. Погоджуючись із запровадженням хотілося б, щоб автор детальніше роз'яснив власну позицію щодо конкретних змін і доповнень до чинного законодавства у цій сфері

Втім зазначені пропозиції і зауваження у своїй більшості носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не знижують схвалення її наукових якостей, що відповідають критеріям і вимогам, які встановлені до праць такого рівня.

Зазначене дає підстави дійти висновку про те, що дисертація Граб Марії Іванівни «Математична культура юриста: філософсько-правовий аспект», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12- філософія права, є завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом змісту дослідження має значення для правової науки.

Вказана робота відповідає вимогам та «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор –Граб Марія Іванівна, за умови успішного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права.

Офіційний опонент:

**Ректор Хмельницького університету
управління та права,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

О. М. Омельчук

Підпис *О.М. Омельчука*
ЗАСВІДЧУЮ:
Вчений секретар університету

С. Лозинська

